

نقش سرمایه اجتماعی در توسعه کالبدی سکونتگاههای روستایی مورد مطالعه

سکونتگاه‌های روستایی شهرستان گرمسار

جواد عسگری

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، واحد یادگار امام(ره)، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

علیرضا استلاجی^۱

استاد گروه جغرافیا، واحد یادگار امام(ره)، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۷/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۱۲

چکیده

با توجه به اینکه شیوه تعامل مردم با یکدیگر و نحوه و میزان مشارکت آن‌ها در امور مدنی، باورها و ارزش‌های آن‌ها می‌تواند در کاهش زمان و هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی تأثیر بسزایی داشته باشد. لذا سرمایه اجتماعی در کنار سایر سرمایه‌ها تعاملات مردم را هدایت و آن‌ها را توسعه اقتصادی و اجتماعی و در نهایت توسعه پایدار مشارکت می‌دهد. لذا سرمایه اجتماعی به‌عنوان یکی از عامل تقویت‌کننده روابط جمعی، شبکه‌ها و انسجام بخش «میان انسان‌ها»، «انسان‌ها و سازمان‌ها» و «سازمان‌ها با یکدیگر» در توسعه پایدار محلی محسوب می‌شود. هدف از این پژوهش بررسی رابطه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر توسعه کالبدی محله‌ای ساکن دهستان‌های شهرستان گرمسار و حوزه‌های نفوذ از توابع شهرستان گرمسار می‌باشد. نوع تحقیق کاربردی و روش توصیفی-تحلیلی و برای گردآوری اطلاعات از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه) استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق خانوارهای روستایی ساکن در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان گرمسار می‌باشد. این دهستان طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ دارای ۱۵۲۳۱ خانوار می‌باشد که تعداد ۳۷۵ خانوار به‌عنوان نمونه جهت انجام تحقیق از طریق فرمول کوکران انتخاب شده است. در نهایت ۳۴۱ پرسشنامه برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t تک نمونه‌ای، همبستگی پیرسون استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، بر اساس آزمون t نمونه‌ای در بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، بعد انسجام اجتماعی با میانگین ۴٫۱۵ دارای بالاترین میانگین بوده است. همچنین آزمون t تک نمونه‌ای نشان می‌دهد برای شاخص‌های توسعه کالبدی عدد مطلوبیت بیشتر از (۳) و به‌صورت مثبت ارزیابی شده است. همچنین آزمون همبستگی پیرسون نشان که بین ابعاد، اعتماد، انسجام و توسعه پایدار در سطح ۰٫۰۵ درصد رابطه مثبتی وجود دارد ولی بین بعد آگاهی اجتماعی و توسعه کالبدی هیچ رابطه‌ای وجود ندارد. نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از آن است که اثر اعتماد اجتماعی (۰/۱۴۹)، انسجام اجتماعی (۰/۰۳۳) و مشارکت اجتماعی (۰/۳۹۱) بر توسعه کالبدی مثبت و معنی دار می‌باشد.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، توسعه پایدار روستایی، توسعه کالبدی، دهستان‌های شهرستان گرمسار و حوزه‌های نفوذ.

^۱ نویسنده مسئول: estelaji@yahoo.com

مقدمه

توسعه، فرآیند گذار از وضع موجود به وضع مطلوب در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است. توسعه به مثابه نهالی است که باید هرس شود و با مراقبت و مواظبت رشد کرده، بالنده شده تا به ثمر بنشیند. بهبود شرایط زندگی انسان و استفاده بهینه از منابع و امکانات مادی و معنوی، در طول تاریخ از دغدغه‌های اصلی جوامع انسانی به‌طور اعم و متفکران، صاحب‌نظران و حاکمان به‌طور اخص بوده است (Dej Pasand et al., 2013). بررسی تحول نظریه توسعه گویای این واقعیت است که معیار توسعه‌یافتگی از میزان تولید ملی و درآمد سرانه، به مسائل عمیق‌تری مانند کارآمدی ساختارهای اقتصادی و حاکمیتی، میزان آزادی‌های سیاسی و مدنی، زمینه شکل‌گیری و بسط قابلیت‌های انسانی، میزان مشارکت اجتماعی، حفظ سرمایه‌های طبیعی و حفظ محیط‌زیست، کاهش نابرابری، رعایت حقوق بشر و غیره تکامل پیدا کرده است. بر ساخته‌های ذهنی، روابط متقابل، ارزش‌ها، هنجارها و باورها و در یک کالم سرمایه اجتماعی همان‌قدر اهمیت دارند که ما لحظات فنی (Heidari Sarban, 2018).

سرمایه اجتماعی از مفاهیم نوین است که نقش بسیار مهم نسبت به سرمایه فیزیکی و انسانی در سازمان‌ها و جوامع ایفا می‌کند. امروزه در بسیاری از رشته‌ها از جمله جامعه‌شناسی و اقتصاد و علم مدیریت و سازمان، مفهوم سرمایه اجتماعی به‌صورت گسترده‌ای مورد استفاده قرار گرفته است. مفهوم سرمایه اجتماعی به پیوندها، ارتباطات میان اعضای یک شبکه به‌عنوان منبعی با ارزش اشاره دارد که با خلق هنجارها و اعتماد متقابل موجب تحقق اهداف اعضای شبکه می‌شود. در غیاب سرمایه اجتماعی سایر سرمایه‌ها اثربخشی خود را از دست می‌دهند و پیمودن راه‌های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی ناهموار و دشوار می‌شود. سرمایه اجتماعی چه در سطح مدیریت کلان و چه در سطح مدیریت سازمان‌ها می‌تواند شناخت جدیدی از دستگاه‌های اقتصادی و اجتماعی ایجاد کند و به مدیران در هدایت بهتر سیستم یاری رساند. بررسی اسناد و مدرک گویای این واقعیت است که برای مفهوم‌سازی سرمایه اجتماعی از سه تئوری پیوندهای ضعیف، شکاف ساختاری و تئوری منابع اجتماعی استفاده شده است. مطابق تئوری پیوندهای ضعیف، هر چه شدت و استحکام روابط میان اعضای یک شبکه بیشتر باشد ارزش سرمایه اجتماعی کمتر و بالعکس هر چه شدت و استحکام این روابط ضعیف‌تر باشد نشان دهنده سرمایه اجتماعی بیشتر است. ناولس (۲۰۰۵) معتقد است سرمایه اجتماعی از طریق کاهش دادن سطح و عمق مناسبات و همکاری‌های مشترک به ایجاد نوآوری‌های بیشتر می‌انجامد و باعث حرکت سریع‌تر جامعه به سمت توسعه می‌شود. به باور ساتو (۲۰۰۴) اعتماد بین مردم رابطه مثبت و معناداری با رشد اقتصادی دارد. یامورا (۲۰۰۹) بر این باور است که جوامع بشری هم به‌وسیله قوانین رسمی و هم قوانین غیررسمی مثل هنجارها کنترل می‌شوند. انتظار می‌رود تحت چنین شرایطی وجود سرمایه اجتماعی نقش حیاتی را در پیشگیری از ارتکاب به جرم بازی کند و در نتیجه باعث رشد اقتصادی شود. داتو و باست (۲۰۱۳) بر این باور است که سرمایه اجتماعی، میزان دسترسی به مطالعات، هزینه‌های مبادلاتی و ریسک محیط فعالیت را در مناطق روستایی کاهش می‌دهد، بهبود می‌یابد. کوک و کوپر (۲۰۰۸) دریافت

که بین سرمایه اجتماعی و بهبود کیفیت محصولات، تسهیم دانش و نوآوری و کارآفرینی رابطه وجود دارد. سرمایه اجتماعی منبع توسعه است که رشد اقتصادی، رفاه اجتماعی، کارایی برنامه‌های اجتماعی و موارد دیگر را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مفهوم سرمایه اجتماعی به‌عنوان مفهومی چندبعدی و تأثیرگذار در بسیاری از حوزه‌های جامعه است و در رابطه با توسعه نیز جایگاه ویژه یافته است به‌گونه‌ای که یعنی سرمایه اجتماعی را حلقه مفقوده توسعه می‌دانند با این استدلال که افرادی که از سرمایه اجتماعی فراوان برخوردارند، تمایل بیشتری به زندگی سالم و شادتر و شرکت در فعالیت‌های اجتماعی در جوامع دارند (Ghanbari, 2015). این جریان رویدادها، به‌عنوان سرمایه اجتماعی مهم‌ترین بخش جامعه است، همان بافت جامعه است که بر روابط بین فردی، روابط و روابط اجتماعی بنا شده است (سزتومپکا^۱، ۲۰۱۰).

لذا سرمایه اجتماعی یک منبع نامشهود و غیرمادی است که بدون آن توسعه اقتصادی امکان‌پذیر نیست. تحقیقات تجربی متعددی در کشورهای گوناگون از آمریکای جنوبی گرفته تا آفریقای شمالی و کشورهای جنوب شرق آسیا و خاورمیانه که نشان می‌دهد، توسعه اقتصادی بالا، سیستم کارآمد اقتصادی، برابری و توزیع عادلانه درآمدها و درآمد سرانه بالا ارتباط معناداری با میزان بالای سرمایه اجتماعی داشته است. شپوولوا^۲ (۲۰۱۳) اثرات مثبت سرمایه اجتماعی را برای رشد اقتصادی را در کاهش هزینه‌های معاملات، ایجاد یک فضای جذاب برای سرمایه‌گذاری و جلوگیری و مبارزه با کلاهبرداری در عملیات اقتصادی بیان می‌کند. سرمایه اجتماعی، تبادل جریان اطلاعات را بهبود می‌بخشد و گسترش نوآوری را تسریع می‌کند. سرمایه اجتماعی به‌عنوان تضمینی برای اشخاص تجاری در فعالیت‌های اقتصادی پرخطر و بالقوه سودآورتر است (گوزوینا و مخوا، ۲۰۱۸). رایس و لینگ^۳ (۲۰۰۲) رابطه‌ی بین سرمایه‌ی -اجتماعی، دموکراسی و پیشرفت اقتصادی و توسعه را در 55 کشور اروپایی و آمریکایی مورد بررسی قرار داده اند و معتقدند سرمایه‌ی اجتماعی اثرات انکارناپذیری بر دموکراسی و پیشرفت اقتصادی دارد. افه و فوش (۲۰۰۲) تأثیر سرمایه‌ی اجتماعی بر عملکرد اقتصادی و حاکمیت خوب در مناطق شرقی و غربی را بررسی نمودند. آنان بر اساس مطالعات پیمایش عمومی کشور آلمان و مقایسه‌ی قسمت‌های شرقی و غربی این کشور به این نتیجه رسیدند که سرمایه‌ی اجتماعی شرط الزم و کافی برای پیدایش یک اقتصاد و توسعه نیرومند و حکومت خوب می‌باشد. پژوهش تون کوینگ و استروم (۲۰۱۲)، نشان داد که تقویت سرمایه اجتماعی باعث همکاری ذینفعان در فرآیند برنامه‌ریزی فعالیت‌های توسعه‌ای می‌شود و نیز ساکنین به تشکیل تعاونی‌های تولید و توزیع علاقه‌مند شده و در نهایت به ارتقای ظرفیت‌های اقتصادی مساعدت می‌کنند. در پی این مباحث، تحقیقات تجربی نیز تا حدی میزان نزول سرمایه اجتماعی در ایران را نشان می‌دهد. این تحقیقات به پیروی از موارد مشابه خارجی صورت گرفته و هر یک به میزان و در سطحی به رابطه سرمایه اجتماعی و مسائل اجتماعی دیگر می‌پردازند. به‌عنوان نمونه تحقیقاتی

¹. Sztompka

². Shapovalova

³. Rice & Ling

صورت گرفته است که رابطه سرمایه اجتماعی را با رفاه، بهزیستی، توسعه و رشد اقتصادی سنجیده است و در نهایت از ارتباط معنادار بین این دو خبر داده‌اند. (Ghaffari, 2004; Renani and Amir Ahmadi, 2006). بانک جهانی (۲۰۰۲) نیز شواهد فراوانی را گزارش کرده است که سرمایه اجتماعی نقش بسیار مهمی در کاهش فقر و توسعه پایدار انسانی و اقتصادی دارد.

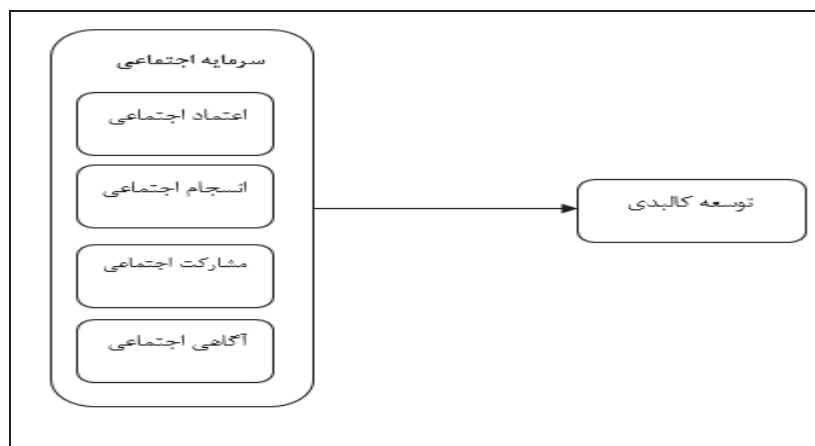
روستانشینی شکل ویژه‌ای از استقرار و معیشت انسان و جلوه بارزی از حیات اقتصادی و اجتماعی است که با نظامی کم و بیش پایدار در طی قرون متمادی دوام یافته است. نقش و جایگاه روستاها در فرایندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای ملی و بین‌المللی و پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی چون فقر، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری و غیره موجب توجه جدی به توسعه روستایی و تقدم آن بر توسعه شهری گردیده است. در سالهای اخیر توجه به برنامه‌ریزی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی به‌منظور یافتن مطلوب‌ترین وضعیت سازگاری بین فضا و جامعه، در دستور کار سازمانها و نهادهای توسعه روستایی قرار گرفته است. لذا تمامی فعالیت‌های منسجم و منظمی که به‌منظور ساماندهی و بهسازی محیط کالبدی سکونتگاه‌های روستایی انجام گرفته، مورد توجه برنامه ریزان واقع شده است. آن‌ها می‌کوشند تا بستر مناسبی برای توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی فراهم آورند و سعی می‌کنند تا رویکردی مناسب برای توسعه مناطق روستایی، شناسایی فرصتها، چالشها، نقاط قوت و ضعف و امکانات توسعه همه جانبه و پایدار کالبدی در عرصه‌های روستایی و نیز رویکردهای و سیاستهای توسعه روستایی با تأکید بر توسعه کالبدی در برنامه‌های خود قرار دهند. پیوند بین سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار در این واقعیت مشهود است که در طول یک بحران اقتصادی، سرمایه اجتماعی یک عامل محافظ است. سرمایه‌های اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی ممکن است شبکه محافظتی را در برابر اثرات منفی ناشی از تغییرات سریع اقتصاد کلان ایجاد کنند. تقویت سرمایه‌های اجتماعی یکی از راهکارهای گسترش توسعه پایدار روستایی به‌شمار می‌رود، به طوری که سرمایه اجتماعی در قالب شکل‌های محلی قادر به کاهش فقر و افزایش رفاه جامعه می‌باشد (Bhagutella et al., 2010). همچنین نوع سکونت و محل زندگی تقویت سرمایه‌های اجتماعی باعث مشارکت و ارتباط فرد با افراد دیگر میشود. این امر به نوبه خود، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی و توسعه روستایی دارد (Nugira, 2010). لیمون و همکاران (۲۰۱۱) نوع سکونتگاه در روستاها در نوع خرده فرهنگهای دهقانی و میزان سرمایه اجتماعی میتواند نقش داشته باشد. ولکات (۲۰۰۰) معتقد است سرمایه اجتماعی سبب مهاجرت و مطرود شدن روستاییان میشود و ساختار و بافت روستاها را از بین میبرد. شواهد تجربی از تأثیر سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار منطقه به مسئله سنجش سرمایه اجتماعی بستگی دارد (Gujovina and Mokhwa, 2018).

برنامه ریزی توسعه کالبدی، علاوه بر اینکه کوششی برای جهت بخشیدن به تکامل محیط زندگی بشر است، بازتاب تکامل زندگی اجتماعی نیز محسوب میشود. توسعه کالبدی در روستاها عمدتاً با ساختار کالبدی مناطق روستایی مرتبط است و با مضامین و مؤلفه‌هایی چون کاربری اراضی، ارتباطات و حمل و نقل، تأسیسات و

تجهیزات زیربنایی، مسکن، کار، تفریح، گردشگری و رفاه عمومی که روستاییان به تنهایی قادر به تأمین آن نیستند در ارتباط قرار می‌گیرد. در توسعه کالبدی تلاش میشود از طریق برنامه کالبدی فرایندهای اجتماعی هدایت شود. بنابراین هدایت پویهای اجتماعی با بهره برداری مفیدتر از فضا و محیط طبیعی برای زندگی انسان میسر است. از این رو، توسعه کالبدی هم با عنصر فضا و هم با جامعه مربوط میشود. بنابراین، برنامه ریزی توسعه کالبدی در سکونتگاههای روستایی جستجویی است برای مطلوبترین حالت سازگاری بین فضا و جامعه به نفع جامعه (Portaheri et al., 2010).

با توجه به اینکه ابعاد کالبدی در فرایند برنامه ریزی توسعه روستایی، از اهمیت ویژه ای برخوردار است، اما آنچه که در این میان ضرورت برنامه ریزی کالبدی را محرز میکند، نابسامانی وضع کالبدی مناطق روستایی و کیفیت نامناسب مسکن روستایی است. بافت فیزیکی روستاها، با توجه به اینکه به صورت خودجوش بوده، عمدتاً براساس طرح و نقشه از پیش تعیین شده نبوده، از سوی دیگر با توجه به قدمت بیشتر روستاها، بافت فیزیکی روستاها معمولاً قدیمی و متناسب با شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی حاضر نیست. بدیهی است عرصه های مختلف بافت قدیم با زندگی امروزی هماهنگی لازم را ندارد و حداقل لازم است اصلاحاتی در آن به وجود آید تا بتواند شرایط مناسب زندگی را فراهم کند. مسائل و مشکلات بعد کالبدی روستاها به همراه الزامات دیگر ضرورت و اهمیت اصلاح بعد کالبدی روستاها را ایجاب میکند.

با عنایت به مطالب جدول فوق می‌تواند گفت که تقویت سرمایه اجتماعی تأثیر مهمی در بهبود توسعه پایدار در جوامع و مناطق روستایی دارد به عبارتی هر چه قدر میزان سرمایه اجتماعی، مشارکت مردم محلی / روستاییان، همبستگی اجتماعی، عضویت در انجمنها و شبکه ها، هنجارها، ارزشها و باورها و نیز پیوندها و تعاملات از طریق ظرفیتسازی، توانمندسازی، نهادسازی یا توسعه نهادی و در چارچوب برنامه ریزی راهبردی مشارکتی، تعاملی و ارتباطی با پارادایم فضایی در سطوح منطقه ای و محلی منجر به شکل گیری جامعه ای نهادگرا، غیرمتمرکز، مشارکتی، تعاملی و ارتباطی همراه با عدالت فضایی، می شود که در نتیجه ی آن توسعه پایدار روستایی تحقق مییابد. در کل، تقویت مشارکت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، تعهد اجتماعی و رضایتمندی و سایر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی می‌تواند موتور محرکه بهبود شاخص توسعه کالبدی در مناطق روستایی شده و در تسهیل فرآیند توسعه روستایی نقش بازی کند. با توجه به اهمیت بسیار زیاد سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر کیفیت شاخص‌های توسعه مناطق روستایی و با توجه به مطالعات مختلفی که در این زمینه صورت گرفته تا به حال کمتر به این مهم در مناطق روستایی پرداخته شده است لذا این پژوهش به بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی از منظر ارتقای انسجام، مشارکت و اعتماد اجتماعی و سایر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر توسعه کالبدی مناطق روستایی گرمسار می پردازد.

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

Source: Research Findings, 2020

ربیعی فر در سال ۱۳۹۶ در پژوهشی به تبیین پایداری ساختار کالبدی- فضایی مسکن روستایی استان زنجان پرداخت. یافته‌های تحقیق بیانگر وضعیت نامطلوب شاخصهای کالبدی- فضایی مسکن روستایی استان زنجان براساس اصول توسعه پایدار روستایی بوده و نشان میدهد ۵۹ درصد از مساکن روستایی از لحاظ ساختار کالبدی- فضایی در شهرستانهای ایجرود، ماهنشان و خدابنده و ۰۹ درصد مساکن روستایی در شهرستان زنجان، خرمدره، طارم و ابهر ناپایدار بوده است.

شریف زاده اقدام و اصغری زمانی در سال ۱۳۹۸ در پژوهشی به بررسی ارزیابی عملکرد مدیریت شورایی در پایداری کالبدی و فیزیکی محلات شهری پیرانشهر پرداختند. نتایج نشان داد که شاخص‌های موجود در تحقیق تأثیر معناداری در افزایش پایداری ناحیه‌های شهری دارد. یافته‌های دیگر تحقیق بیانگر این واقعیت است که اعتقاد شهروندان به اینکه بر تصمیم‌گیری مؤثر هستند و مدیریت شورایی شهری خواهان مشارکت مردم است، اثر مثبت و قوی بر توسعه پایدار دارد. به گونه‌ای که عدم حضور مردم در مدیریت شورایی شهر بر پایداری محلهای در شهر تأثیرگذار بوده است؛ و در نهایت یافته‌ها بر اساس مدل ویکور نشان داد که میزان پایداری در ناحیه ۲ با میزان $Q = 0/55$ نسبت به ناحیه‌های دیگر در وضعیت مطلوب‌تری قرار دارد.

پور طاهر و نقوی در سال ۱۳۹۱ در پژوهشی به بررسی توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد توسعه پایدار (مفاهیم، نظریه‌ها، راهبردها) پرداختند. نتایج نشان داد که با توجه به مشکلات ساختاری-کارکردی مناطق روستایی، همچنان توسعه سکونتگاه‌های روستایی در بخشهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی بدون در نظر گرفتن رویکردهای توسعه پایدار بوده چرا که سکونتگاه‌های روستایی با شدت و ضعف متفاوت با چالش‌هایی نظیر فقر، نابرابری درآمدی، مهاجرت‌های روستایی و تخلیه روستاها، غفلت از مدیریت کالبدی و فضایی و آسیب‌پذیری بالای سکونتگاه‌های روستایی رو به رو هستند و می‌توان دریافت که ارتباط بین رویکردهای پایدار و توسعه کالبدی بسیار کم رنگ است.

جلالیان و همکاران در سال ۱۳۹۶ در پژوهشی به تحلیل اثربخشی شکل‌های محلی بر توسعه کالبدی - فضایی نواحی روستایی کوهستانی - جنگلی شهرستان بابل پرداختند. نتایج حاکی از آن است که انجمن‌ها از منظر کالبدی بر سرمایه‌های فیزیکی (مسکن، ارتباطات، تأسیسات روستایی) و سرمایه‌های طبیعی (حفظ محیط‌زیست، منابع آب، تنوع دام، مالکیت اراضی) سکونتگاه‌های روستایی و از منظر فضایی بر جریان آگاهی، جمعیت و پول سکونتگاه‌های روستایی تأثیرگذار بوده است. در مجموع نتایج نشان می‌دهد که این انجمن‌ها هرچند ماهیتاً یک شکل اجتماعی - اقتصادی‌اند؛ اما نمی‌توان از وجه فضایی - کالبدی آنها غافل بود. به نظر می‌رسد در صورت توانمندسازی این انجمن‌ها و استفاده از آنها حل مشکلات روستاها مفیدتر و سریع‌تر قابل حصول خواهد بود.

یگانه و همکاران در سال ۱۳۹۶ در پژوهشی به بررسی پایداری مسکن روستایی بر مبنای تحلیل اطلاعات متقابل نمونه موردی: دهستان پشته زیلابی شهرستان چرام پرداختند. نتایج نشان داد می‌دهد که بعد اجتماعی دارای پایداری، بعد کالبدی و اقتصادی در شرایط تا حدودی پایدار و ابعاد زیست‌محیطی و معماری دارای ناپایدار می‌باشد و همچنین بعد اجتماعی با وزن ۱/۳۲۳ بالاترین سطح تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را در بین شاخص‌ها در پایداری مسکن روستایی دارا می‌باشد.

حسینی و همکاران در سال ۱۳۹۲ در پژوهشی به ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه نواحی روستایی مطالعه موردی؛ دهستان مشهد میقان شهرستان اراک پرداختند. نتایج حاصله حاکی از آن است که بین افزایش سرمایه اجتماعی و بالا رفتن توسعه روستایی رابطه مثبت و کاملاً معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش میزان سرمایه اجتماعی در بین پاسخگویان، توسعه روستایی بویژه در ابعاد اجتماعی و کالبدی تحول بیشتری را نشان می‌دهد.

قدیری و همکاران در سال ۱۳۹۸ در پژوهشی به بررسی پایداری محیط کالبدی در محله‌های فقیرنشین با تأکید بر سرمایه اجتماعی (نمونه موردی: محله زمزم شهر تهران) پرداختند. یافته‌ها نشان داد مقدار شاخص کلی سرمایه اجتماعی محله زمزم برابر با عدد ۲/۳۲ و در حد متوسط به بالا می‌باشد. مقدار شاخص کلی کیفیت محیط کالبدی نیز برابر با ۱/۷۱ و بیانگر وضعیت پایین و نامناسبی می‌باشد. ضریب همبستگی بین پایداری محیط کالبدی و سرمایه اجتماعی ۰/۴۸ و در سطح ۰/۰۵ معنادار است. ضریب تبیین نیز نشان داد که بیش از ۸۰ درصد از میزان پایداری کالبدی ناشی از شاخص‌های اعتماد اجتماعی، مشارکت، همبستگی و شبکه اجتماعی است.

داده‌ها و روش کار

این پژوهش، بر مبنای ماهیت و روش، به صورت توصیفی - تحلیلی تدوین شده است که با توصیف وضع موجود و بررسی خصوصیات و ویژگی‌های کالبدی روستاهای شهرستان گرمسار و توابه تحت نفوذ، ارتباط آن را با الزامات برنامه ریزی کالبدی مورد بررسی قرار داده است. برای انجام مطالعه بیشتر از شیوه اسنادی استفاده شده است. براساس آخرین سرشماری رسمی کشور (۱۳۹۵) شهرستان گرمسار ۷۷۴۲۱ نفر را در خود جای داده که ۱۹/۶۷

درصد (۱۵۲۳۱ نفر) روستانشین هستند که در ۸۹ نقطه روستایی ساکن بوده‌اند. جامعه آماری پژوهش، کلیه روستاییان ساکن دهستان‌های شهرستان گرمسار و حوزه‌های نفوذ از توابع شهرستان گرمسار هستند.

این پژوهش، بر بر مبنای طرح مسئله و ضرورت‌های موردنظر در این مقاله سؤالات زیر مطرح می‌گردد ۱- وضعیت مؤلفه های سرمایه اجتماعی و توسعه کالبدی سکونتگاههای روستایی گرمسار چگونه است؟ ۲- نقش سرمایه اجتماعی تاچه اندازه در توسعه کالبدی سکونتگاههای روستایی موثر است؟ به منظور بررسی ارتباط بین متغیرهای پژوهش از دو نوع پرسشنامه سرمایه اجتماعی و شاخص‌های توسعه کالبدی استفاده گردید: ابزار جمع‌آوری داده پرسشنامه بوده است. برای سنجش وضعیت سرمایه اجتماعی از چهار شاخص، اعتماد؛ اعتماد به اهالی محله و همسایگان، اعتماد به طوایف ساکن در سکونتگاه های روستایی، اعتماد به نهادها، ادارات و سازمان‌های موجود در سطح محله به‌ویژه شورای اسلامی روستا، دهیار و در نهایت بخش دار؛ شاخص انسجام و همبستگی؛ وجود روابط صمیمانه بین خانواده شما و همسایگان، حمایت اجتماعی شما از ساکنان محله (حمایت مالی، عاطفی، مالی و افزاری)، شاخص آگاهی اجتماعی؛ میزان علاقه به پیگیری یا آگاه شدن از رویدادها و وقایع محله و همچنین مسائلی که بر روستا اثرگذار است، میزان آگاهی و اطلاعات در مورد آلودگی‌های زیست‌محیطی محل زندگی و نتایج مخرب حاصل از آن، میزان آگاهی از نحوه انتخاب اعضاء شورایی محله میزان تمایل و علاقه به تعامل و ارتباطات متقابل اجتماعی در محله؛ شاخص مشارکت اجتماعی، تمایل برای نظارت بر فعالیت‌های دهیاری، بهره‌گیری از نظر نظرات و پیشنهادها شهروندان در مورد پروژه‌های دهیاری، مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مربوط به محله، درخواست مدیران روستا برای شارکت‌های مردمی در حل مشکلات محله، مشارکت مالی مردم در برنامه‌ها و طرح‌های روستایی، میزان مشارکت شهروندان در پرداخت به‌موقع عوارض، میزان مشارکت در برگزاری مراسم و فعالیت‌های اجتماعی و مذهبی، میزان مشارکت شما در انتخابات محلی (شورایاری محله). برای توسعه کالبدی از سنجه‌های؛ دسترسی به مراکز خرید برای خرید آسان مایحتاج روزانه در محله، وجود یا دسترسی خدمات محله‌ای (مثل خیاطی، آرایشگاه، نانویی، قصابی خرده‌فروشی‌ها)، وجود فضاهای مناسب جهت پیاده‌روی، میزان نقش و اثرگذاری نشانه‌ها به‌عنوان عامل خوانایی در جهت‌یابی و هدایت افراد غریبه برای جلوگیری از گم‌شدن و گم‌شدن در فضای محله، وجود فضاهای عمومی برای گسترش تعاملات اجتماعی در سطح محله، وضعیت کیفیت ساختمان، هم‌جواری محله با کاربری‌ها (ناسازگار، نسبت ناسازگار، بی‌تفاوت، نسبت سازگار و سازگار)، تغییرات محله در چند سال اخیر از نظر ساخت‌وساز (مسکن و مغازه‌ها، زیبایی سازی اصلاح شبکه معابر، افزایش واحدهای دولتی و اداری و...)، دسترسی به مسجد محله، میزان دسترسی به وسایل حمل‌ونقل عمومی)، وضعیت تردد خودروها در سطح محله، میزان دسترسی به مراکز بهداشتی - درمانی (بیمارستان خصوصی، دولتی، کلینیک‌های خصوصی و درمانگاه)، در سطح محله که دربرگیرنده‌ی اصول و معیارهای توسعه کالبدی است، استفاده گردید.

برای آزمون فرضیه نخست در زمینه نقش سرمایه اجتماعی تاچه اندازه در توسعه کالبدی سکونتگاههای روستایی با استفاده از روش کوکران، ۳۷۵ نفر به‌صورت غیر احتمالی در دسترس، به عنوان حجم نمونه تعیین گردید. با

توجه به مخدوش بودن برخی از پرسشنامه‌ها و برگشت ندادن آن‌ها ۳۴۱ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این پژوهش اطلاعات به دست آمده با استفاده از شیوه‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای تبیین رابطه بین هر یک از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و شاخص‌های اقتصادی از ضرایب همبستگی پیرسون و آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد و همه عملیات آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام گرفت.

شرح و تفسیر نتایج

یافته‌ها جدول فوق نشان می‌دهد که ۹۲/۱ درصد از پاسخ‌گویان را مردان و ۷/۹ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. وضعیت تحصیلات نشان می‌دهد که بیشتر پاسخ‌دهندگان دارای مدرک تحصیلی دیپلم و فوق‌دیپلم هستند و در مقابل کمترین فراوانی متعلق به افراد دارای مدرک دکتر می‌باشد. یافته‌ها در رابطه با رده‌ی سنی پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی به رده سنی ۴۰ تا ۳۶ با ۶۳/۳ درصد تعلق دارد و در مقابل کمترین فراوانی متعلق کمتر از ۳۰ سال با ۲/۶ درصد می‌باشد.

جدول ۱: آزمون نرمالیت توزیع داده‌ها (چولگی و کشیدگی متغیرها)

آگاهی اجتماعی	مشارکت اجتماعی	انجام اجتماعی	اعتماد اجتماعی	توسعه کالبدی	کل
چولگی	-۰/۱۹۶	-۰/۱۴۱	-۱/۰۰۰	-۰/۹۵۱	-۰/۲۶۳
کشیدگی	-۱/۱۸۵	-۱/۳۷۹	۰/۶۸۶	۰/۷۱۳	-۰/۵۷۱

Source: Research Findings, 2020

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود چولگی کلیه متغیرها و کشیدگی آن‌ها در بازه (۲ و -۲) است؛ یعنی شرط کافی برای نرمال بودن توزیع داده‌ها وجود دارد؛ و می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده نمود. برای سنجش پایایی از ضریب آلفا کرونباخ استفاده گردید. آلفا کرونباخ کلیه متغیرها بالاتر از ۰/۷ است و می‌توان گفت که مقیاس از پایایی مورد قبولی برخوردار است.

جدول ۲: میزان آلفای محاسبه شده برای هر یک از متغیرها

آگاهی اجتماعی	مشارکت اجتماعی	انجام اجتماعی	اعتماد اجتماعی	توسعه کالبدی	کل
آلفا کرونباخ	۰/۸۹	۰/۸۳	۰/۸۰	۰/۷۸	۰/۸۴

Source: Research Findings, 2020

در جدول ۳ مقدار آماره KMO و سطح معناداری آزمون بارتلت است برای مدل ارائه شده است. لذا همان‌گونه که مشاهده شده می‌شود بر اساس یافته‌های حاصل ($KMO=0/64$ و برای آزمون بارتلت $P<0/000$) کفایت مدل تأیید شده است.

جدول ۳: آزمون کفایت حجم نمونه و کروییت روابط

kmo آزمون بارتلت و	
Kmo	۰/۶۴۲
کای - اسکاتر	۷۱۷/۵۸۹
DF	۲۸
سطح خطا	0/000

Source: Research Findings, 2020

وضعیت مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در سکونتگاه‌های روستایی گرمسار چگونه است؟ با توجه به جدول ۴ جهت سنجش وضعیت سرمایه اجتماعی در دهستان‌های شهرستان گرمسار از دید پاسخ‌دهندگان طبق رتبه‌بندی لیکرت ۱ تا ۵ بیانگر آن است که مؤلفه انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، آگاهی اجتماعی و مشارکت اجتماعی با مقادیر ۴/۱۵ و ۴/۰۷، ۳/۱۹ و ۳/۱۳ از وضعیت خوبی برخوردار است. به عبارت دیگر وضعیت کلی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی مطلوب است.

جدول ۴: نتایج آزمون t برای سنجش سرمایه اجتماعی در دهستان‌های شهرستان گرمسار

مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی	آماره t	معناداری	استاندارد آزمون: ۳			95% فاصله اطمینان
			میانگین	درجه آزادی	اختلاف میانگین	
آگاهی اجتماعی	۲/۸۴۵	۰/۰۰۵	۳/۱۹	۳۴۰	۰/۱۹۵	پایین ۰/۶۰۴ بالا ۰/۳۳۱
مشارکت اجتماعی	۲/۳۲۵	۰/۰۲۱	۳/۱۳	۳۴۰	۰/۱۳۵	پایین ۰/۲۰۹ بالا ۰/۲۵۰
انسجام اجتماعی	۲۷/۳۰	۰/۰۰۰	۴/۱۵	۳۴۰	۱/۱۵۷	پایین ۱/۰۷۴ بالا ۱/۲۴۰
اعتماد اجتماعی	۲۵/۸۶	۰/۰۰۰	۴/۰۷۸	۳۴۰	۱/۰۷۸	پایین ۰/۹۹۶ بالا ۱/۱۶۰

Source: Research Findings, 2020

وضعیت توسعه کالبدی در سکونتگاه‌های روستایی گرمسار چگونه است؟ با توجه به جدول ۵ مقدار آزمون تی تک نمونه‌ای برای مؤلفه توسعه کالبدی پایدار عبارت‌اند از ۳/۴۵ به دست آمده است که با اطمینان ۰/۹۹ و در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ کاملاً معنادار هستند و سطح معناداری آن برابر ۰/۰۰۰ شده است. مقدار میانگین واقعی از مقدار میانگین مفروض (۳) برای کلیه مؤلفه‌های توسعه پایدار بالاتر است. وضعیت توسعه کالبدی بالاتر از میانگین برآورد شده است.

جدول ۵: نتایج آزمون t برای سنجش توسعه کالبدی در دهستان‌های شهرستان گرمسار

مؤلفه‌های توسعه پایدار		استاندارد آزمون: ۳			95% فاصله اطمینان	
آماره t	معناداری	میانگین	درجه آزادی	اختلاف میانگین	پایین	بالا
۱۲/۷۹	۰/۰۰۰	۳/۴۵	۳۴۰	۰/۴۵۲	۰/۳۸۳	۰/۵۲۲

Source: Research Findings, 2020

آیا بین ابعاد سرمایه اجتماعی و توسعه کالبدی سکونتگاههای روستایی گرمسار رابطه معناداری وجود دارد؟
آزمون همبستگی میان ابعاد سرمایه اجتماعی و توسعه کالبدی

مطابق با آنچه در مرور بر ادبیات به دست آمده است سرمایه اجتماعی به طرز معناداری با فعالیت‌های مرتبط با توسعه پایدار ارتباط دارد. از همین رو در این قسمت به کمک آزمون همبستگی سعی گردید این ارتباط بررسی گردد.

جدول ۶: ضریب همبستگی متغیر بین ابعاد سرمایه اجتماعی و توسعه کالبدی

سرمایه اجتماعی	اعتماد اجتماعی	انسجام اجتماعی	مشارکت اجتماعی	آگاهی اجتماعی	توسعه کالبدی
۰/۱۹۳	۰/۳۰۳	۰/۱۶۰	۰/۴۴۱	۰/۰۱۶	ضریب همبستگی
341	341	341	341	341	تعداد
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۳	۰/۰۰۰	۰/۷۷۱	سطح معناداری (معیار تصمیم)

Source: Research Findings, 2020

آزمون همبستگی بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و توسعه کالبدی به غیر از بعد آگاهی اجتماعی معنادار نشده است، سایر مؤلفه‌ها در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار بوده و بیشترین ضریب همبستگی بین مشارکت اجتماعی با ضریب ۰/۴۱ وجود دارد. در حالی که به صورت کلی بین سرمایه اجتماعی و توسعه کالبدی ضریب همبستگی ۰/۱۹۳ به دست آمده است. به عبارت دیگر هرچه این ابعاد سرمایه اجتماعی در میان کارکنان سازمان بالاتر باشد توسعه کالبدی از وضعیت بهتری برخوردار هستند.

برای بررسی نقش تاثیر سرمایه اجتماعی در توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی از تحلیل رگرسیون ساده استفاده شده است که جدول ۷ نتایج تحلیل رگرسیون گزارش شده است.

جدول ۷: نتایج تحلیل رگرسیون برای سرمایه اجتماعی در توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی

مدل	R	R ²	تعدیل شده R ²	خطای استاندارد برآورد	آماره‌های تغییر	دوربین واتسون
					F تغییرات	df2
					F تغییرات	df1
۱	۰/۴۸۲	۰/۲۳۲	۰/۲۲۳	۱/۵۷۵	۰/۲۳۲	۲۵/۴۳۹
					تغییر معنی دار F	۳۳۶
						۴
						۰/۰۰۰
						۲/۱۲۸

Source: Research Findings, 2020

با توجه به جدول ۷ ابعاد سرمایه اجتماعی ۰/۲۲۳ درصد از تغییرات توسعه کالبدی روستایی را تبیین می‌کنند. در جدول ۸ نتایج تحلیل واریانس برای مدل رگرسیون گزارش شده است. همچنین از آنجایی که آماره دورین-واتسون این مدل ۲/۱۲۸ است، می‌توان گفت که در این مدل خود همبستگی وجود ندارد.

جدول ۸: نتایج تحلیل واریانس رگرسیون

مدل	مجموع مجزورات	Df	میانگین مجزورات	F	سطح معنی داری
رگرسیون	۳۳/۷۳۵	۴	۸/۴۳۴	۲۵/۴۳۹	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱۱۱/۳۹۵	۳۳۶	۰/۳۳۲		
کل	۱۴۵/۱۳۰	۳۴۰			

Source: Research Findings, 2020

با توجه به جدول ۸ نتایج تحلیل واریانس برای مدل رگرسیون معنی دار می‌باشد. این امر نشانگر آن است که مولفه های سرمایه اجتماعی به صورت معنی داری قادر به تبیین توسعه کالبدی هستند. در جدول ۹ ضرایب رگرسیون گزارش شده اند.

جدول ۹: ضرایب حاصل از تحلیل رگرسیون تاثیر سرمایه اجتماعی در توسعه کالبدی سکونتگاه های روستایی

Sig.	T	ضرایب استاندارد نشده		مدل
		Beta	Std. Error	
۰/۰۰۰	۵/۳۰۱	۰/۳۱۱	۱/۶۴۷	عدد ثابت
۰/۰۰۱	۳/۳۲۵	۰/۱۷۶	۰/۰۴۵	اعتماد اجتماعی
۰/۵۱۵	۰/۶۵۲	۰/۰۳۳	۰/۰۴۲	انسجام اجتماعی
۰/۰۰۰	۷/۶۸۲	۰/۳۹۱	۰/۰۴۷	مشارکت اجتماعی
۰/۰۷۱	-۱/۸۱۲	-۰/۰۸۸	۰/۰۵۰	آگاهی اجتماعی

Source: Research Findings, 2020

با توجه به جدول ۹ اثر اعتماد اجتماعی (۰/۱۴۹)، انسجام اجتماعی (۰/۰۳۳) و مشارکت اجتماعی (۰/۳۹۱) بر توسعه کالبدی مثبت و معنی دار می‌باشد.

نتیجه گیری و دستاورد علمی پژوهشی

توسعه روستایی در چند دهه اخیر همواره یکی از دغدغه های اصلی توسعه در ایران و اکثر کشورهای در حال توسعه بوده است (یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۲). این نوع توسعه، فرایند آهسته و پیچیده‌ای است که از سیاستهای کلی توسعه کشور تأثیر می‌پذیرد. به دلیل اهمیت فراوان توسعه روستایی، آن را ستون فقرات توسعه اقتصادی هر کشور می‌خوانند. این توسعه، فرایندی چندسطحی و چندوجهی را شامل می‌شود؛ به عبارت دیگر، این

نوع از توسعه به عنوان یکی از ابعاد توسعه سکونتگاههای روستایی، بخشی از برنامه ریزی توسعه روستایی است که زمینه را برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراهم میکند. با وجود سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه‌ها اثربخشی خود را افزایش می‌دهند و با سرمایه اجتماعی، پیمودن راه‌های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی، هموار می‌شوند. به عقیده پاننا (۲۰۰۰) شبکه‌های اجتماعی خلق شده از طریق مشارکت در انجمن‌های محلی، گروه‌ها و سازمان‌های محلی، کانال‌هایی برای سرمایه اجتماعی عامل توسعه اجتماعی و اقتصادی جریان نوع دوستی و هم‌نوع گرایی ایجاد می‌کنند که به نوبت هنجارهای فردی و همکاری‌های متقابل عمومی را به بار می‌آورد. نتایج این پژوهش باکار دلی و همکاران (۲۰۱۷)، مرصوصی و آذربرزین (۱۳۹۷)، گوژوینا و مخوا (۲۰۱۸)، هم‌راستا است آنان نشان دادند که وضعیت نسبتاً رضایت‌بخش در حوزه ابعاد مشاهده شده سرمایه اجتماعی وجود دارد و این با و تصمیم‌گیرندگان و آفرینندگان سیاست‌های اقتصادی - اجتماعی باید تلاش بیشتری را در حوزه توسعه سرمایه اجتماعی انجام دهند. در خاتمه، با توجه به یافته‌های این پژوهش مبنی بر عدم رابطه معنی‌دار بین آگاهی اجتماعی و توسعه کالبدی پیشنهاد می‌گردد تدابیر لازم جهت افزایش آگاهی عمومی جوامع روستایی شهرستان گرمسار و حوزه نفوذ از طریق رسانه‌های گروهی، مروجان کشاورزی و نهادهای تأثیرگذار دیگر به کار گرفته شود. در خصوص ارتباط معنادار بین انسجام اجتماعی بر کیفیت شاخص‌های اقتصادی باید گفت که انسجام اجتماعی تعیین‌کننده چگونگی به هم پیوستگی یک اقتصاد است و منجر به تعامل متقابل و حس تعلق و یکپارچگی در جامعه می‌رود. با آموزش شهروندی از جمله آموزش مهارت‌های ارتباطی، ارتباط بین اقوام و مذاهب مختلف که موجبات همدلی و همبستگی را فراهم می‌آورد. رعایت اصول صداقت، وفای به عهد و عدم تملق، اعتماد به نفس، اعتماد به دیگران، امانت‌داری، جلوگیری از سوءظن، تهمت و... فراهم کردن تمهیداتی برای گسترش شبکه‌های ارتباطی و بده بستان‌های عاطفی بین مردم اعتماد را گسترش و انسجام اجتماعی را بهبود بخشید. با واگذاری بخشی از وظایف دولت به نهادهای مدنی، با تشکیل نهادهای مشارکتی مانند شرکت تعاونی، نهادهای مردمی و غیردولتی دولت باید برای تقویت سرمایه اجتماعی بین یا گروهی در جامعه زمینه مشارکت فعال مردم در انجمن‌های داوطلبانه را فراهم سازد و از این طریق موجب تعاملات گسترده مردم با یکدیگر شود و با اطلاع رسانی باهدف افزایش حس شهروندی، روحیه آگاهی و مشارکت عمومی توسط ذی‌ربطان را افزایش داد. آزمون همبستگی بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و توسعه کالبدی نشان داد که همه مؤلفه‌ها به‌غیر از بعد آگاهی اجتماعی معنادار بوده و بیشترین ضریب همبستگی بین مشارکت اجتماعی با ضریب ۰/۴۱ وجود دارد و اعتماد اجتماعی (۰/۱۴۹)، انسجام اجتماعی (۰/۰۳۳) و مشارکت اجتماعی (۰/۳۹۱) بر توسعه کالبدی تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد که با پژوهش‌های یگانه و همکاران (۱۳۹۶)، جلالیان و همکاران (۱۳۹۶)، حسینی و همکاران (۱۳۹۲) هم‌راستا است.

از آنجاکه سرمایه اجتماعی فضای روابط بین افراد در محل‌ها شهر، محیط کار، روابط بین دولت و مردم را توصیف می‌کند و جنبه کیفی دارد، لذا اندازه‌گیری آن بسیار مشکل است. با توجه به تعداد بالای سؤالات (اگرچه رعایت اختصار تا حد ممکن انجام شد) پاسخ‌دهندگان به دلیل خستگی ممکن است اهمیت و وقت لازم جهت

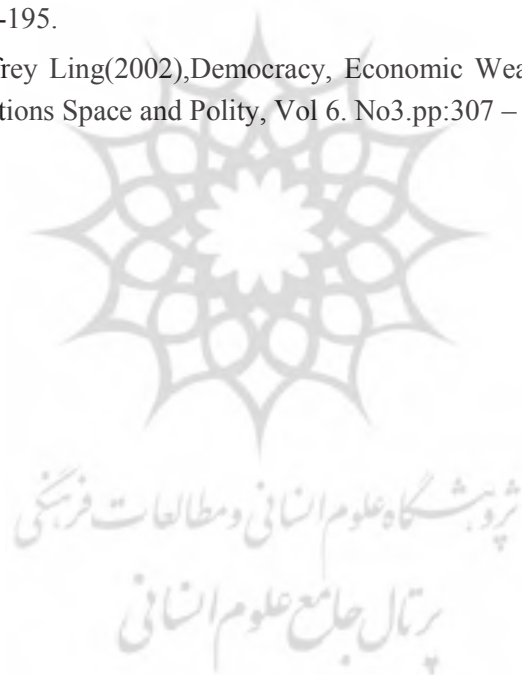
پاسخ به سؤالات انتهایی را اختصاص ندهند. پرسش‌نامه تنها در روستاهای شهرستان گرمسار و حوزه‌های تحت نفوذ جمع‌آوری گردید و ممکن است به دلایلی متفاوت از روستاهای سایر شهرستان موردنظر باشد. قلمرو زمانی پژوهش حاضر، سال ۱۳۹۸ بوده است؛ بنابراین، در تعمیم نتایج به دوره‌های زمانی دیگر باید با احتیاط عمل شود. با این وجود، اعتقاد ما برای است که هیچ‌کدام از محدودیت‌های مزبور منجر به خدشه‌دار شدن پژوهش نشده و پژوهش همچنان از روایی داخلی و خارجی مناسبی برخوردار است. به منظور انجام پژوهش‌های آتی در ارتباط با این پژوهش، موضوعات زیر پیشنهاد می‌شود:

سنجش و اندازه‌گیری ارزش‌های منفی سرمایه اجتماعی مانند انحرافات اجتماعی از قبیل جرم و جنایت، فروپاشی خانواده، مصرف مواد مخدر، طرح دعاوی و دادخواهی، خودکشی، فرار از مالیات، نرخ جرم و جنایت، تضعیف انسجام خانوادگی و خویشاوندی و تنزل میزان اعتماد در نهادهای اجتماعی. انجام پژوهش‌های مشابه با دیگر ابعاد سرمایه اجتماعی و مقایسه نتایج آن‌ها با این پژوهش. شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار با رویکردهای متفاوت سنجش دقیق سرمایه اجتماعی به تفکیک جنسیت و مناطق و مقایسه نتایج آن با سطح توسعه‌یافتگی.

References

1. Heidari Sarban, Lawyer (2018), The Effects of Social Capital on the Economy of Rural Areas of Astara County, Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development, Year 7, Number 3, (144-123).
2. Dej Pasand, Farhad et al. (2013), Principles of Sustainable Development in Iran, Alam Publishing,
3. Dini Turkmani, Ali (2006), Explaining the Decline of Social Capital, Social Welfare Quarterly, Year 6, No. 23.
4. Salari Sardi, Farzadali et al. (2014), The Role of Social Capital in Sustainable Local Development Case Study: Urban and Rural Settlements of Assaluyeh Region (City Identity, No. 19, Year 8 (77-88)
5. Sour, Ali (2015), A Comparative Study of Social Capital in Iran, Quarterly Journal of Economic Modeling Research No. 20, (129-107)
6. Rokanuddin Eftekhari, Abdolreza et al. (2015), Explaining the Spatial Pattern of Social Capital in Sustainable Rural Development Case: Villages of Khorasan Razavi Province, Volume 4, Number 11 (107-87)
7. Ghadiri, Mahmoud et al. (2017), Study of physical environment stability in slums with emphasis on social capital (Case study: Zamzam neighborhood of Tehran), Urban Research and Planning, Volume 10, Number 38, (13-24)
8. Hossein, Farahani et al. (2013), Evaluating the role of social capital in rural development Case study; Mashhad Miqan rural district of Arak city, Applied research of geographical sciences (geographical sciences), Volume 13, Number 29, (27-50)
9. Sharifzadeh Aghdam et al. (2019), Evaluation of council management performance in physical stability of Piranshahr urban neighborhoods, Journal of Geography and Planning
10. Rabieifar, Valiollah (2017), Explaining the Stability of the Physical-Spatial Structure of Rural Housing in Zanjan Province, Scientific-Research Journal of Physical Development Planning, Second Year, No. 1, (90-71)
11. Mohammadi Yeganeh, Behrooz et al. (2017), Rural Housing Sustainability Based on Mutual Information Analysis: Case Study: Peshteh Zeilai Village, Charam County, Physical Development Planning Quarterly, Volume 4, (108-91)

12. Jalalian, Hamid et al. (2017), Analysis of the effectiveness of local organizations on physical-spatial development of mountainous-forested rural areas of Babol city, *Physical Development Planning Quarterly*, Volume 4, (74-57)
13. Balesh-Zar, A. A. & Estelaji, A. (2016). Assessing social capital role in management of sustainable urban development (15th zone of Tehran municipality). *International Journal of Humanities and Cultural Studies (IJHCS)* ISSN 2356-5926, 630-641.
14. Dai, W. D. Mao, Z. E. Zhao, X. R. & Mattila, A. S. (2015). How does social capital influence the hospitality firm's financial performance? The moderating role of entrepreneurial activities. *International Journal of Hospitality Management*, 51, 42-55.
15. Guzhavina, T. A. & Mekhova, A. A. (2018). Social Capital: A Factor in Region's Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 7(3), 483-483.
16. Legutko-Kobus, P. (2017). Social capital as a determinant of implementation of sustainable development. *MAZOWSZE Studia Regionalne*, (22), 61-70.
17. Rahnama, M. R. & Sharifzadeh Aghdam, E. (2018). Analyzing the role of social capital in sustainable environmental governance: A case study on Piranshahr. *Business Strategy & Development*, 1(3), 189-195.
18. Rice, Tom W. and Jeffrey Ling (2002), Democracy, Economic Wealth and Social Capital, Sorting Out The Causal Connections Space and Polity, Vol 6. No3. pp:307 – 325.

**The role of social capital in the physical development of rural settlements
studied in rural settlements of Garmsar city**

Javad Asgari

PhD student in Geography and Rural Planning, Yadegar Imam Branch, Islamic Azad
University, Tehran, Iran.

Alireza Estelaji *

Professor of Geography Department, Yadegar Imam Branch, Islamic Azad University,
Tehran, Iran

Abstract

Given the way people interact with each other and how and to what extent they participate in civic affairs, their beliefs and values can have a significant impact on reducing economic and social time and costs. Therefore, social capital, along with other capitals, guides people's interactions and contributes to their economic and social development and, ultimately, sustainable development. Therefore, social capital is considered as one of the factors that strengthens collective relations, networks and cohesion of "between people", "people and organizations" and "organizations together" in sustainable local development. The purpose of this study is to investigate the relationship between the components of social capital on the physical development of rural neighborhoods in Garmsar city and areas of influence of Garmsar city functions. Type of applied research and descriptive-analytical method and library and field methods (questionnaire) were used to collect information. The statistical population of this study is rural households living in rural settlements of Garmsar city. According to the 2016 census, this village has 15,231 households, of which 375 households have been selected as a sample for research using the Cochran's formula. Finally, 341 questionnaires were used to analyze the data using descriptive and inferential statistics (one-sample t-test, Pearson correlation). Also, a single-sample t-test shows that the utility number is more than (3) and positively evaluated for physical development indices. There is no relationship between social awareness and physical development. The results of regression analysis indicate that the effect of social trust (0.149), social cohesion (0.033) and social participation (0.391) on positive physical development and meaning is.

Keywords: social capital, sustainable rural development, physical development, rural areas of Garmsar city and areas of influence.

* (Corresponding Author) estelaji@yahoo.com